

PAPER DETAILS

TITLE: İktisat Tarihinin Üniversite Çalışmaları İçindeki Yeri

AUTHORS: Emre SAKAR

PAGES: 135-141

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/329563>

İktisat Tarihinin Üniversite Çalışmaları İçindeki Yeri¹

William Ashley, *The Economic History Review*, 1927, Cilt 1, Numara 1, 1–11

(Çev.) Emre Şakar²

Tarih Profesörleri ve Öğretmenlerinin Anglo-Amerikan Konferansı'nın içerisinde iktisat tarihi için bir bölümün var olması anlamlıdır bir gerçektir. Bu durum birkaç yıldan beri Uluslararası Tarih Araştırmaları Kongresi'nde benzer bir bölümün bulunması daha büyük gerçeği ile benzerdir. Bu, iktisat tarihinin kendisi için politika, anayasa, din, askeriye ile yan yana bir çalışma alanı olarak kabul görmüş bir yer kazandığını göstermektedir ve bu, tarihin ekonomik yönünün büyük önem taşıdığının farkına varmanın bir sonucudur. Görelî önemi açısından görüş farklılıkları olabilir. Bazıları onu diğer tüm beşeri faaliyet türlerinin belirlenmesi anlamında temel olarak görüyor olabilir; bazıları diğer türler ona bağımlı olsa bile daha az önemli bir yer verebilir. Fakat şimdi bu nihai sorular üzerinde vakit geçirmek gerekli değildir. Tarihsel ilgi alanları ölçeğindeki yeri ne olursa olsun, bilimsel araştırma ve akademik öğretim için kendi içinde arzulanan hatta gerekli olan bir konu olması üzerindeki genel görüş birliğini farkına varmak yeterlidir.

Üniversite ilgi alanları dairesinde bir yer verildiğinde, günümüzde daha yakından değerlendirmenizi rica edeceğim mesele iktisat tarihi ile ona müfredat ve sınavlarda en çok temas eden çalışmalar arasındaki ilişkidir.

Ancak önce iktisat tarihi ile neyi kastedeceğimizi açıklığa kavuşturalım. Esasen ve açıkça genişletilmediği sürece, yaşamın maddi temeline ilişkin gerçek insan pratiği tarihini kastedeceğiz. –Eski deyiimi kullanarak– servetin üretimi, bölüşümü ve tüketimi ile ilgili görünür olaylar, yeterince geniş alanımızı oluşturmaktadır ve aksi belirtilmediği sürece, doğru ya da yanlış, kabul edilen görüşleri ya da ortaya koydukları doktrinleri ona dâhil etmeyeceğiz. Bu kelimeleri yazarken bile, insan eylemi ile insan düşüncesi arasındaki son ayrımın ne kadar imkânsız olduğunun farkına yeniden vardım. İki belirgin örneği almak gerekirse, eski dünyadaki kölelik gerçeği, en bilge insanların kölelik hakkındaki düşüncelerine atıfta bulunmaksızın ele alınamaz; fabrika sisteminin gerçeği çağdaş eğitilmiş halkın doğal hukuk hakkında ne düşündüğüne atıfta bulunmaksızın ele alınamaz. İktisadi düşüncelerin kendileri ekonomik gerçeklerdir. İktisat tarihi ile daha sınırlı anlamda iktisadi düşünce tarihi arasında yakın bir ilişki vardır; hiçbir diğeri olmadan tamamen eksiksiz değildir. Fakat hepimizin bildiği gibi şartlı olarak ayrı ayrı başarı ile çalışılabilirler. Diyelim ki, *Mantoux*'un tutumu *Oncken*'in tutumundan farklıdır; değişik yapılarda materyal kullanır ve farklı yöntemlerin sonuçlarına ulaşırlar ve bu sadece entelektüel emeğin bölüşdürülmesinin avantajını yaratmaz; yararlı bir ayrım ifade eder. Zira ihtiyaç, ilk etapta durumları oldukları gibi görmektir ve insanların öyle ya da böyle yaşamış olabileceklerini varsaymak için aceleci olmamaktır. Çünkü biz onların öyle ya da böyle yaşadıklarını farz ettiğimizden dolayı onların falanca düşündüklerini ya da falanca düşünmüş olabileceklerini varsayabiliriz.

¹ Tarih Profesörleri ve Öğretmenlerinin Anglo–Amerikan Konferansı'nın İktisat Tarihi Bölümü'nde Başkanın Hitabı, Londra, 16 Temmuz 1926.

² Araş. Gör., Uşak Üniversitesi İİBF, Maliye Bölümü, emre.sakar@usak.edu.tr.

O halde, şu an için iktisat tarihi ile iktisadi düşünce tarihini kastetmediğimizi varsayalım ve müfredat oluşturma bakış açısından iktisat tarihinin diğer akademik disiplinlerle nasıl ilişkili olabileceğini soralım.

O zaman önce iktisat veya politik iktisat ile olan ilişkisine bakalım. Politik iktisadın ne anlama geldiği ile değil –bundan kaçınmayı umarım– gerçek akademik uygulamada ne içerdiği sorusu ile ilk başta karşılaşırız. Kamu maliyesi, bankacılık ve para, alayım ve belki de diğer uzmanlık alanları üzerine dersler içerebilir ki, genellikle içerir. Bu gibi konular az veya çok soyut olarak ele alınabilir. Hepimizin bildiği gibi vergi yansımasının saf teorisi, paranın saf teorisi, demiryolu gümrük vergisinin saf teorisi vardır. Bazı öğretmenler ile saf teori onların uzmanlık alanlarının bile özüdür ve özü olmaya devam etmesi olasıdır. Hayal edeceğim en teorik zorunluluk bile konunun ne olduğunu ne hakkında konuştuklarını açıklamak için tarihsel bir önsöz ile başlar ve bazıları ile tarihi öyküleme, derslerin oldukça önemli bir kısmını oluşturacaktır.

Bununla birlikte, iktisadın ilk önce çoğumuza önerceği şey her üniversitede var saydığım, belirli ekonomik alanlardaki daha ileri çalışmalar için halâ gerekli giriş olarak kabul edilen, *Grundlegung, Organon, Genel Teori*'dir. Çoğumuzun iyi bildiği bir ekonomist, bir defasında latifeli bir şekilde politik iktisatın politik iktisat etiketli kitaplarda yer alan bilgi ve argüman türünü kastettiğini söyledi. Kısmen değiştireyim ve söyleyeyim ki akademik amaçlar için genel veya teorik politik iktisatı *Mill*'in *Prensipleri* kitaplarının ilk üçünde veya *Taussig*'in ilk iki cildinde veya *Marshall*'ın ilk büyük cildinde veya *Nicholson* ve *Seligman*'ın bilimsel incelemesinin büyük kısmında yer alan –elbette bunlar tam olarak aynı kapsamda değil– çeşitli kısımlar anlamında dikkate alabiliriz. Esasen, iktisatçıların bu terimi Fizyokratlardan beri anladıkları kadarıyla, bölüşüm teorisinde merkezileşme olarak tanımlanabilir.

Sanırım iktisat tarihinin bu tip politik iktisat ile kalplerimizin en derininde yatan gerçek ve ya ideal ilişkisi, bu tip politik iktisat için düşündüğümüz şeylere bağlı olmalıdır. İktisat tarihi çalışması ilk olarak eski iktisat dedikleri görüşlere karşı başkaldıran ve yeni bir iktisat görüşünün yerini alması hayalini kuran bu iktisatçıların arasında Almanya'da ortaya çıktı. *Hildebrand*'ın tabiri ile kullanılan bu yeni iktisat ulusların iktisadi gelişme doktrini olacaktı. Başka bir deyişle, iktisat tarihi kendisinin ulaşması gereken en büyük genellemelerden oluşmalıydı. Uzun yıllar önce bizzat farklı olmayan bir dil kullandığımı düşünüyorum. Bugün ne itiraf etmeyi ne de közü alevlendirmeyi öneriyorum. Şekli değiştirmek için olmayacak bir işe kalkışmayı önermiyorum. İşte burada *pür* iktisatçıların ve biz iktisat tarihçileri onlarla yaşamak zorundayız. Uzlaşmaya varabilir miyiz?

Sanırım varabiliriz. Herkes için en iyisi, politik iktisat teorisi üzerine genel tanıtım dersi ile birlikte iktisat tarihi üzerine genel bir giriş dersi olmasıdır. Bu, neolitik insana kadar geri gitmemelidir; antik dünya uzmanlık gerektiren derslere bırakılmalıdır. Malikâne ve lonca üzerine çok zaman harcamamalıdır. Öte yandan 1760 veya 1776 ile başlamamalı ya da tümüyle Sanayi Devrimi ile işgal edilmemelidir. Bu son üçüncüsü Amerikan kolejlerinde en azından özellikle Amerikan tarihi ile ilgili olmalıdır. Ancak biri teori diğer biri tarih olan iki ana dersi her tarih veya iktisat veya siyaset bilimi ya da ticaret öğrencisine aldırırdım. Ticarete daha sonra değişeceğim. İktisat tarihinin iktisatçı için neden iyi olduğunu düşündüğümü anlatmama ihtiyacınız yok. Açık ki, uzun bir süre politik iktisat bazı varsayımlardan ötürü geniş şekilde tartışılmak için gündeme gelecek ve ben bu prosedürün meşruiyetini inkâr etmiyorum. İktisatçıların şimdiye kadar her hâlükârda çalışmalarının başlangıcında varsayımlar olduğunun bilincinde oldukları tarihsel ruhtan etkilenmişlerdir. Fakat şunu söyleyebilir miyim? Onlar halâ kendi hipotetik karakterini unutmak eğilimindedirler. Bir iktisat tarihi dersi, onların kendi prosedürlerinin

doğasını anlamaya aralıksız devam etmelerine olanak sağlayacaktır. Bu konuda *Bagehot*'un mantıklı bir anlaşma olduğunu söylediğini düşünene kadar eski kafalıyım.

Bu çizgiyi takip etmeyeceğim. Belki dönüşmüş olanlara telkinde bulunmalıyım. Diğer tarafa daha fazla vurgu yapmak istiyorum. İktisat tarihi dersinin genel olarak tarihçiye ve bilhassa iktisat tarihçisine olan değerine. Her bir taraf onun niteliklerinin kusurlarına sahiptir. İktisatçı çok soyut, yeteri kadar gerçeğe vakıf olmama; tarihçi çok somut, gerçeklerle çok ağır yüklü olma eğilimdedir. İktisat tarihçisinin kötü alışkanlığı eski eserlerle uğraşmadır; ki ondan çok büyük ölçüde kaçan iktisat tarihçisi için güvenilirdir. Ve yine de –reçetemin tehlikelerinin farkına varmama rağmen– sanırım genellikle bir iktisat teorisi dersini faydalı bir güçlendirici olarak bulacaktır. Bu, nedenlerin araştırılmasını güçlendirebilir. Ona neyi amaçladığını –kurumların ve hareketlerin ekonomik temelini belirlemesini ve sadece güzel görünüşün çekiciliğine direnmesini– akılda tutmasına yardımcı olabilir.

İktisat tarihi derslerinin şu anda artık birçok üniversitede önerilmesi iyi bir şeydir ve şu an yakın derslerin öğretmenleri arasında var olan dostça ilişkileri düşünmek memnuniyet verici. Bakınız kardeşler, birlik içinde birlikte yaşamak ne kadar neşeli ve güzel bir şey! Ancak endişe edecek biraz neden var. İktisat teorisi ve İktisat tarihi, bazı yerlerde olduğu gibi, birbirleriyle ilgisizmiş gibi, tamamen ayrı dal (*Fächer*) gibi ele alınmalı ve beynin su geçirmez bölmelerinde tutulabilmelidir –bu tatmin edici bir durum değildir. Kuramsal iktisatçılar, bize kendimize ait küçük bir bahçe vererek, iktisat tarihçilerini sessiz tutmaya hazırdır ve bizler mütevazı tarihçiler iktisatçıları kendi araçlarıyla bırakma eğiliminde olup tartışmasız küçük bir alan için çok müteşekkirdir. Hatta belki de şu anda önerilen ayrı bir topluluğun ve mecmuanın yaratılışında bile birbirinden biraz ayrılma riski vardır. Fakat biz bunun farkındaysak, buna karşı tepki gösterebiliriz. Her birinin komşu alandaki mahsulleri ve yetiştirme yöntemlerini bilmesi eminim ki her iki toprağın çiftçi şirketleri için iyi olurdu.

O, öğrencilerden hemen beğenmedikleri bir dersi neşe ile dinlemelerini çok talep etmiyor. Belki de profesörlerin çoğundan benim aklımda olan türdeki dersleri vermelerini istiyor. Bir iktisatçı, sıradan İngilizce ve minimum eğriler ile ifade edilen bir teori dersi vermelidir ve bir tarihçi altıncı veya yedinci yüzyıllar boyunca hareketin genel bir fikrini vermeye çalışmalıdır. Bu, ikisi için özveri anlamına gelebilir. Yine de mükemmel olmayan bu dünyada kişisel olarak tercih edeceğimiz her şeye sahip olamayız; ve sonuçta birinin vermesi için uygun olan tek ders o değildir. Diğer derslerden biri soyutluğun semalarında kalbinin doygunluğuna yükselebilir ve diğeri beton çukurlarında istediği kadar derine inebilir.

Ancak, günümüzdeki İktisat tarihi akademik çalışması, gelen erken etkilerden ziyade başka yönlerden güçlendirildi. Bazen tamamen tarihsel daire olarak adlandırılan alanda giderek daha fazla donanımlı olmaktadır. Bu durumda, bu yönlerden üçüne dikkat çektiğim için memnun olmalıyım. 1923'te Brüksel'de yapılan Tarihsel Çalışmalar Uluslararası Konferansı'nda yer alan bizler Batı Avrupa Ekonomik Tarihi araştırmasında kanal genelinde yapılan muazzam miktardaki işle uğraşmalıydık. Belçika'da geniş ölçüde bunun var olması, büyük bir bilim adamı olan *Pirenne*'nin etkisinden kaynaklanmaktadır. Fransa'da iki önemli sebep vardır. Birincisi, Fransa'daki yükseköğretim sistemini reformu, bağımsız il üniversitelerinin kurulmasına yol açtı. Bu, doğal olarak, tarihçileri yerel tarih ve yerel arşivlere ilgi duymaya teşvik etmiştir ve yerel tarih, kendi doğasından ötürü büyük ölçüde iktisadidir. Diğer neden ise, çoğunlukla bilinçsiz olan, devrimle ilgili henüz bitmeyen tartışmalarla ortaya çıkan zihinsel tutumdur. *Eski rejim* o kadar kötü müydü ki gerçekten bazı şeyleri değiştirmek için büyük bir ihtilale ihtiyaç vardı? Ya da o kadar iyi miydi ki böyle bir ihtilale ihtiyaç duyulmadı? Bu soruların yanıtlarını almak, son yıllar-

da Fransız basınından dökülen bu ya da şu ildeki veya kasabadaki monografilerin ya da tarım veya ticaret sisteminin veya idari önlemin çoğunun temelini oluşturmaktadır. Neyse ki Fransa dışındaki öğrenciler için, *M. See, Rennes*, bu araştırmanın kapsamını ve ortaya çıkmış gibi görünen sonuçlarını, yorulmaz ve ayırıcı kaleminden gelen anket dizisinde tanıttı. O, şimdiye kadar bu monografik çalışmaların büyük kısmının profesyonel tarihçi veya arşivci olma yolunda ilerleyen akademisyenlerden geldiğini varsaymamdaki haklılığım konusunda beni ikna etti.

Atlantik boyunca, Amerika Birleşik Devletleri'nde çok farklı koşullar vardır; ancak son yıllarda, iktisadi olarak adlandırılın ya da adlandırılmasın ülkenin iktisat tarihine kayda değer bir ilgi artışı olmuştur. Sanırım bu ilgi *Taussig, Dewey* ve *Callende* gibi iktisatçılar ile başladı. Fakat şu anda en çok akademik olarak Amerikan tarihçileri diye gruplandırılan akademisyenlerin yazı ve öğretiminde gösteriliyor. Bu çok doğaldır; Birleşik Devletler tarihi temel olarak bir kıtanın ekonomik işgalinin tarihidir. Biri –bu resmin ön planını muhakkak işgal eden– toprak konularını, ulaşım konularını, bankacılık konularını görmek için herhangi bir modern Amerikan tarihi ders kitabını açmak zorundadır, ki karşılaştırılabilir modern İngiliz tarihinin ders kitabında bile arka planda kalabilir.

Fransız hareketi başlıca 17. ve 18. yüzyıllarla ilgilidir; Amerikan hareketi ise 19. yüzyıl ile ilgilidir. Son zamanlardaki ilginç İngiliz yönlendirmesi, daha çok kapsam ile sınırlıdır ancak gene de oldukça önemlidir; Orta Çağ'a kadar uzanır ve toplumsal tarihçilerin Cambridge okulu olarak adlandırabileceğimiz yerin faaliyetinde görülebilir. *Bay Coulton* ve öğrencileri, Orta Çağ'ın kurumları üzerine yeni fikirler getiriyorlar ve giderek artan mevcut idari kayıtlar yığınının sonuçlarını her türlü çağdaş edebiyattan elde edilen öneriler ile orijinal ve dikkat çekici bir yolla birleştiriyorlar. Ve yüzeyin altından halk kitlelerinin düşüncelerine ve gerçek günlük hayatlarına ulaşma çabalarında kendilerini bütün toplumun dayandığı iktisadi temellere doğru inmeye mecbur buluyorlar.

Genel olarak iktisat tarihi ile tarih arasındaki ilişkiye göre, geniş ölçüde farklı durumlar için herhangi bir genel geçerliliği olacak bir gözlem yapmanın neredeyse imkânsız olacağı görülecektir. İktisat tarihinin öğretim kurulunun organizasyonundaki ve çalışmaların gruplanmasındaki resmi yeri her üniversitedeki yerel ve kişisel koşullara büyük ölçüde bağlı olacaktır. Olayların iktisadi yönüne büyük ölçüde ilgi duyan ve derslerinde bu yöne geniş yer veren bir tarih profesörünün bulunduğu yerde iktisat tarihinde özel bir başkan veya okutmanlık oluşturulmasına gerek yoktur; çok büyük kurumların tamamında olabilir. İktisat öğrencileri, bir tarihçiden ihtiyaç duydukları iktisat tarihinin çoğunu alabilirler. Fakat sıklıkla tarih profesörü iktisadi yönle ciddi olarak ilgilenmez. *Waitz* ve *Stubbs* tarafından başlatılan anayasa tarihinin baskınlığı halen pek çok yerde dikkate alınmıştır. Başka bir yerde bir tarih profesörü keşif ya da savaş sanatı ya da siyasi fikirlerin geçmişine çok ilgi duyabilir. Ya da tarih profesörü derslerinde yine de ilgilendiği halde, ekonomik yönü için yer bulamayabilir. Bu gibi durumlarda ayrı iktisat tarihi dersleri arzu edilebilir. Yapıldığı sürece araştırma ve öğretim çalışmalarını kimin yaptığı daha az önem arz etmektedir ve fakülte ve bölümlerdeki organizasyonumuz, okullarımız ve derece gereksinimlerimiz, makul miktarda iş birliği ve kombinasyona izin verecek kadar esnek olmalıdır.

Fakat burada bir yorum getirmek zorunda kaldığımı hissediyorum. İktisat tarihi derslerinin herhangi bir iktisat teorisi ile tam eşlik edilmemesini onaylamadığımı söyledim. Şunu eklemeliyim ki lisans öğrencileri için özel olarak tarihsel bir diyetten memnun değilim, bununla birlikte geniş çaplı olabilir ve hatta iktisat tarihini içerebilir. Belki de kıdemliliğimin artmasıyla *laudator temporis acti* (geçmiş öven) haline geliyorum. Eskiden, kırk beş yıl önce benim zama-

nımda olduğu haliyle Oxford Tarih Okulu'nu eleştirdim. Şu anda çok farklı olduğuna inanıyorum. O zaman her hâlükârda üç yıl boyunca tarih öğrenimi yapabiliydik ve öğretmenlerimiz tarafından hiç bir zaman *Fcedera* ya da *Monasticon* ya da *Krallık Heykelleri (Statutes of the Realm)* ya da *Camden Serileri (Camden series)* ya da *Tubbs* tarafından önsözleri olanları dışında *Rolls* serilerinden (*Rolls series*) herhangi biri ya da *Brewer*'ın önsözüne sahip olanlar hariç *Devlet Kâğıtlarının Takvimleri (Calendars of State Papers)*'nden herhangi birini kendimiz için kaydetmemiz gerektiği ve içeriklerinin bir tasviri ima edilmedi. Ancak benim zamanımda Tarih Okulu diğerleri arasında övülmeye değer bir özellik taşıyordu. Siyaset bilimi üzerine bir sayfa ve iktisat teorisi üzerine yarım sayfa yayını vardı. Siyaset biliminin kapsamının çok sınırlı olduğu doğrudur ve iktisat tarihi üzerine yarım sayfa bir gece önceden hazırlık yaparak *Jevon's Primer* den cevaplanabilir. Yine de bazı şeylerin zihnini sadece anlatımsal çerçevesini kontrol veya modifiye etmesinin istenmesiyle bu ilke kabul gördü. Tüm tarih öğrencilerinin politik iktisat üzerine sadece bir giriş dersi almalarını isterdim –kendim de ima edilen sonuçlardan bazılarına karşı çıksam da bu sadece öğrencilere beyinlerini çoğunlukla pür tarihsel derslerde kullanmaları istendiğinde daha farklı bir yönde kullanmalarına yardımcı olabilir. Mutlak daha iyi bir yol değildir –beyinleri kullanmanın tüm yolları iyidir– fakat farklı ve tamamlayıcıdır.

Hem tarihçilere hem de iktisatçılara sunacak bir önerim var. İktisadi spekülasyon ya da öğretim tarihi hakkında pek fazla konuşmamam gerektiğini söylemiştim. Ancak benim için belki de soyut düşünceyi tarih öğrencilerine tanıtmamın iyi bir yolu, iktisadi doktrinin tarihi hareketi üzerine genel bir ders ile ortaya çıkıyor. *Aristoteles*'in krematistik (*Chrematistic*), kanonist doktrin (*the canonist doctrine*), Fizyokratların doğa filozofisi (*the nature-philosophy*) (modern iktisadın yaratıcıları), sırasıyla *Adam Smith*, *Malthus*, *Ricardo*, *Lassalle* ve *Marx*'ın ana fikirleri, *Menger* ve *Jevons*'un marjinal kavramları –bunlar, Avrupa düşüncesi hareketi içinde önemli bölümler oluştururlar. Çağdaş olaylara ışık tutarlar ve onlardan ışık alırlar; sorgulamayı teşvik ederler; öğrenciyi pür tarihe taze bir lezzetle geri göndermelidirler.

İktisat tarihinin aynı kökten olduğu diğer akademik çalışmalar da vardır. En belirgin olanı hukuktur. *Savigny*'nin ve ondan sonra *Maine*'in günlerinden beri hukuki çalışmanın ne kadar geniş tarihselliğe dönüştüğü *Maitland* ve *Profesör Holdsworth*'ın eserlerinde görülebilir; burada tarihsel olanın ne kadar iktisadi olduğu görülecektir. Fakat genel problemin bu yönü ile başa çıkacak ne zamanım ne de bilgim var.

Kendimi daha çok evimde hissettiğim bir alan ticarettir. Üniversite Ticaret Okulları'nın kurulması, son otuz yıl boyunca Amerika'nın akademik tarihinin en büyük gerçeği olarak kabul edilmelidir. Almanya'da, iş hayatı için eğitim isteyen erkeklere, ve sonrasında *Diplom-Kaufmann* (Ticaret Diploması) ve *Diplom-Volkswirth* (İktisat Diploması) derecelerinin ihdas edileceği, ticari kolejler ve eski üniversiteler benzeri, savaştan bu yana daha geniş bir tesis Alman akademik tarihinde yeni bir bölüm açtı. Ve burada Büyük Britanya'da olduğu gibi İrlanda'da da bir Ticaret Fakültesi veya benzer bir bölüm her üniversitenin kurucu bir parçası haline gelmektedir. Bu nedenle, İktisat Tarihi'nin Ticaret müfredatıyla nasıl ilişkili olduğunu sormak zorundayız.

Eski reçeteme, –çok Orta Çağ'a özgü olmayan– ancak sadece modern de olmayan, iktisat tarihi üzerine genel bir giriş dersine başvuruyorum: her ticaret öğrencisine bu dersi aldırırdım. Daha ayrıntılı açıklayayım. Genelde öğretildiği ve eski ismi ile politik iktisadın –yani iktisadi toplumdaki güçlerin işleyişini genellikle konu alan bir bilim– ima ettiği şekilde iktisadın geleceğin iş adamının eğitimi için yetersiz olduğunu herkes kadar güçlü hissediyorum. Bu amaçla, sadece belirli şirketlerin dışında değil ayrıca onların içinden de ticareti ele almalıyız. Bir ticari

işletmenin başlangıçta ve kariyeri boyunca karşılaşacağı sorularla uğraşmak, yüz yüze geleceği bazı problemleri ayırt etmek, her kararın avantaj ve dezavantajlarını ortaya çıkarmak ve analiz etmek zorundayız. İster Harvard'ın Case (Örnek Olay) metoduna, isterse Alman *Betriebslehre* (Ticari Faaliyetler)'nin muhasebesine benzer arayışta olalım, aslında bir iş ekonomisi, Privatwirtschaftslehre (özel işletme), yaratmak zorundayız. Harvard'daki gibi bir Lisansüstü Okul (Enstitü) ile ilgileniyor olsak ve her ticaret bölümü öğrencisinin zaten bir kolej eğitiminden geçtiğini ve iyi miktarda genel iktisat ve tarih dersleri aldığını varsayabilsek belki de İşletme uzmanlık alan derslerinin detaylandırılmasında dikkat edeceğim hemen hemen hiçbir limit olmayacaktır. Ancak, bu ülkede evrensel olan ve ağırlıklı olarak Amerika'da hâkim olan bir lisans bölümünde, muhasebe ve tek başına işletme politikası ve işletme yönetimi için gereken tek derslere sadece lisans müfredatının son yılında daha fazla ağırlık koymalıyım. O vakte kadar öğrenciler çoğunlukla onlardan uygun bir şekilde faydalanmak için yeterince olgun değildirler ve çok yetersiz genel kültür temeline sahiptirler. Ve kolejlerde ticaret bölümü eğitimi sorunu büyük ölçüde şu şekildedir. Öğrencilerin son derslerden en iyi şekilde yararlanmalarını sağlayacak şekilde daha önceki yıllarda bir eğitim vermek. Bu amaçla, bana kalırsa, genel iktisat tarihi dersi fevkalade uygundur. İktisat teorisinin gerekli soyut akıl yürütme ve İşletme alan derslerinin somut ayrıntılarına bütün dikkati verme arasında bir geçiş aşaması olarak işlev görür. Öğrenciyi tümevarımsal düşünme yöntemine, genelleme pratiğine ve nedenselliğin çoğulluğunu farkına varmaya, varsayımdan ziyade kaydedilmiş gerçeğin bulunduğu bir çevrede alıştırır. İktisat tarihi soyut ve somut arasında tam olarak orta noktadadır ki bu aşamada yararlıdır.

Ve Ticaret fakültelerinin dikkatini çeken ek şu iddiası vardır. İktisat tarihi, eğer ana taslağında olması gerektiği haliyle günümüzdeki eşiğine getirilirse, öğrenciye büyük sanayilerin karakterinin genel anlayışından bazılarını –yaşlarını, coğrafi dağılımlarını, arz kaynaklarını piyasaların organizasyon biçimlerini vb.– vermek için uygun ve ilginç bir yoldur; aksi takdirde İşletme derslerinin kendileri içinde sağlanmak zorunda kalınacaktır. Uygun işletme derslerinde öğretmenin çalışmaları, iktisat tarihine giriş dersi ile aydınlatılacaktır. Çünkü öğretmenin öğrencilere vermek zorunda olduğu konulardan daha fazla yararlanma imkânı verecek ve mutlaka ihtiyaç duydukları ön bilgileri iyi bir şekilde tedarik edecektir.

Bazı dinleyicilerim huzursuz olmuş olabilirler; onlar iktisat tarihinin taleplerini çok düşük tutuyor olduğumu; yani konunun iktisatçılara, tarihçilere ve ticaret öğrencilerine, nispeten basit, tek bir dersin yararlılığına değindiğimden çok daha fazla dikkati hak ettiğini düşüneceklerdir. İktisat tarihi taleplerini en titiz ve ılımlı bir şekilde kasten ortaya koyuyor olduğumu söylememe gerek var mı? Çok önemli bazı üniversitelerde, tartışmakta olduğum tanınırlık miktarı bile garanti altına alınsa bu büyük bir ilerleme olur. Ve elbette, istediğim yer dışında, araştırma ve öğretim için geniş bir alan vardır. Doktora tezleri için geniş bir konu yelpazesine yer verilmesi dikkate değer bir merakı taşıyor! Ve sınav ve öğretim gerekliliklerinin yanı sıra, akademisyenler, ekonomik gelişmenin henüz yeterince ele alınmadığı çok yönlü sorunun üstesinden gelmek için bilgi sağlayacaktır. Çünkü hem geçmişi hem de şimdiki zamanı yorumlamak için çok önemlidirler. Uygarlık tarihinin tüm üstyapıları için yalnızca güvenli bir ekonomik temel almaya başlıyoruz.

Erkeklerin ve kadınların iktisat tarihinde ve iktisadi teori ile ilgili bazı çalışmalarda özgün çalışmaları yapmaya yeterince hazır olmaları zaten ima ettiğim gibi yardımcı olacaktır. Açıkçası, genel tarih hakkında da geniş bir hazırlık çalışması çok arzu edilir. Ancak, zıt kutuplarda görünen bazı çalışmaların bu amaçla kullanılmasına vurgu yapmak isterim. Biri, Ortaçağ Latince

yanı sıra Fransızca ve Almanca okumada pratik ile kısa süre içinde her önemli tarihi bölümün ekipmanının bir parçasını oluşturacak olan tarihi kaynaklar dersidir. Ve bir diğeri de yakında her önemli ticaret bölümünün mekanizmasının bir parçasını oluşturacak olan istatistikte (Dağılım ve Korelasyon matematiği ile benzeri olmayan) bir giriş derstir.

Yine de genç meraklıyı işe başlamadan önce kendini mükemmel biçimde donatmak için tedirgin etmesine izin vermeyin. Bu veya şu hocanın yıllarca dizinin dibinde olmaya çok hazırdır. Elcole des Chartes mezunlarının veya bazı Alman profesörlerin seminer çalışmalarının teknik mükemmelliğine hayran olabiliriz; ancak en verimli çalışmaların bazılarının, bunu yaparak orijinal çalışma tekniklerini öğrenmek zorunda kalmış erkekler tarafından yapıldığını hatırlayalım. *Seeböhm*, *Toynbee* ve *Cunningham* gibi öncü insanları düşünüyorum. Genç akademisyenlerin ya araştırmaya katılınca kadar beklemesine izin vermeyin ya da bağımsız çalışma için zaman vermek amacıyla öğretim görevleri azaltılabilir. Bu bakımdan, kendilerini bir dereceye kadar koruyabilirler –özellikle evlenmek için acele etmiyorlarsa. İngiliz ve Amerikan üniversitelerindeki genç öğretmenlerin, özgün çalışma düşünüyorlarsa dikkatlerini çekmek için iyi yapabilecekleri iki yön belirtilebilir. Kendilerini ya tarihçi veya ekonomist olarak saymaları ya da yasal açıdan dengeli iktisat tarihçileri olarak saymaları. Önemli olan akademik isimlendirme ve sınıflandırma değil işin kendisidir, genellikle tesadüfidir. İlgili alanları daha önceki yüzyıllaraysa, bazen ilçe veya diğer yerel arkeoloji toplulukları vasıtasıyla yararlı orijinal çalışmalar için fırsatlar vardır. Bu tür topluluklar genellikle şimdiye kadar, ya tarih öncesi ve Roma kalıntılarına ya da yerel soy kütüklerine veya mimari araştırmalara dikkatlerini ayırmışlardır. Şüphesiz bu yönlerde özellikle modern bilimsel doğruluk standartlarıyla yapmaları gereken çok şey vardır. Ancak genişleyen bir görünümün göstergeleri var ve iktisat tarihçileri barışçıl girişimi mantıklı bir inceleme ele alacak olurlarsa, istenmeyen olmayacaklarına ve elde edilmeye değer yerel iktisat tarihi kaynaklarına ulaşma imkânı bulacaklarına ikna oldum.

Eğer ilgileri daha sonraki yüzyıllar, özellikle de son iki yüzyıl ile ise, ümitle bakacakları yön, mevcut ya da son zamanlardaki meselelerin iş kayıtlarıdır. Bu yığınlar, işyerlerinin ihmal edilen ve çoğu zaman unutulmuş hesapları ve yazışmaları arasında arda kalır. Çoğunuz, Manchester ve Midlands'daki önemli yeni buluşun farkında olacaksınız. Bu materyal üzerindeki önemli çalışma yerel ilgileri uyandırmaya emindir; bu küçümsenmemelidir ve diğer bölümlerdeki önemli meslektaşların saygısını kazanacaktır. İktisat Tarihi'nde yayınlanan bir ons iyi iş onun gerçek yeri konusundaki liberelece argümandan daha fazla değerlidir.

İyi işler nadiren kolaydır; özverisiz ve sıkıntısız olarak nadiren mümkün olmaktadır. Cehalet şeytanı diğer bütün şeytanlar gibi dua ve oruçla veya onların eşdeğerleri ile kovulur. En iyi bilimsel başarılar organizasyonun sonucu değil ancak kadın ve erkekleri zevkleri hafife alıp zahmetli günler yaşatan kişiler yapan bilgi için kutsal susuzluğun sonucu olmuştur.